УДК 327.7

КРИЗА В ТА ДОВКОЛА УКРАЇНИ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ БЕЗПЕКОВОЇ СПІЛЬНОТИ В ОБСЄ

Спиридонова К.
аспірантка кафедри міжнародних відносин і світової політики Інститута міжнародних відносин,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Автором розглядається участь України в ОБСЄ та залучення Організації до врегулювання кризи в та довкола України 2014-2015 рр. як фактор визначення доцільності та ефективності ОБСЄ у забезпеченні загальноєвропейської безпеки. Окреслено основні механізми та інструменти, які було використано Україною в рамках ОБСЄ для врегулювання ситуації, що склалася внаслідок російської агресії. Автор доходить висновку, що невирішення кризи мирним шляхом в рамках ОБСЄ свідчитиме про неможливість подальшого проголошеного формування безпекової спільноти на просторі від Ванкувера до Владивостока.

Автором рассматривается участие Украины в ОБСЕ и привлечения Организации для урегулирования кризиса в и вокруг Украины 2014-2015 гг. как фактор определения целесообразности и эффективности ОБСЕ в обеспечении общеевропейской безопасности. Определены основные механизмы и инструменты, которые были использованы Украиной в рамках ОБСЕ для урегулирования ситуации, сложившейся в результате российской агрессии. Автор приходит к выводу, что неразрешимость кризиса мирным путем в рамках ОБСЕ будет свидетельствовать о невозможности дальнейшего провозглашенного формирования безопасности сообщества на пространстве от Ванкувера до Владивостока.

The author examines the participation of Ukraine in the OSCE and the involvement of the Organization for the settlement of the crisis in and around Ukraine 2014-2015 as a factor in determining the appropriateness and effectiveness of the OSCE in ensuring European security.

Ключові слова: ОБСЄ, криза в Україні, безпекова спільнота.

Криза в та довкола України, яка розгорілася на європейському континенті у лютому-березні 2014 року, стала справжньою перевіркою на міцність для загальної системи безпеки, що склалася в Європі по завершенні холодної війни. Такі багатосторонні безпекові інститути, як Західноєвропейський союз (ЗЄС), Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ), Організація Північноатлантичного договору (НАТО), Організація Договору про колективну безпеку (ОДКБ), Пакт стабільності для Південно-Східної Європи тощо, показали за останні 25 років свою життєздатність і доцільність або ж недоцільність існування (як у випадку з ЗЄС), а також своє місце у загальному «європейському домі», активними «мешканцями» якого є не тільки держави, що географічно розташовані між Атлантикою та Уральськими горами, але й американські та центральноазійські актори, без яких європейська безпека не може бути забезпечена.

Розпад соціалістичного табору та фактична згода Російської Федерації на розширення НАТО на схід наприкінці 1990-х рр. призвели до ситуації, коли на початок 2010-х рр. з 49 «суто європейських» держав (усі держави-члени Ради Європи, а також Білорусь і Ватикан) 28 є членами НАТО, лише 3 – ОДКБ (+3 республіки з Центральної Азії), а інші забезпечують свою безпеку самостійно, водночас, виступаючи державами-учасницями ОБСЄ – єдиної регіональної організації, що охоплює усі чинники європейської безпеки, налічуючи 57 держав, розташованих на просторі від Ванкувера до Владивостока.

Участь України в ОБСЄ

Зокрема, для України, яка ще у 1990 році у Декларації про державний суверенітет України оголосила про свій намір стати «постійно нейтральною державою, яка не бере участі у військових блоках» [1], і до сьогодні ОБСЄ залишається єдиною міжнародною платформою, в рамках якої держава бере повноправну участь і має змогу відстоювати свої безпекові інтереси перед іншими учасниками загальноєвропейського процесу. Незважаючи на спроби проголошення курсу на євроатлантичну інтеграцію після т.зв. *Помаранчевої*

[1] Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р. / Див. http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/55-12

революції 2004 р. та *Революції гідності* 2014 р.[1], низка внутрішньо- та зовнішньополітичних факторів спричинили ситуацію, коли реалізація такого курсу стає неможливою у середньостроковій перспективі через відсутність зовнішньополітичної послідовності та передбачуваності поведінки української сторони, адже це цілком залежить від політичної кон'юктури та сили, яка знаходиться при владі у певний проміжок часу. Відповідно, ОБСЄ є єдиним майданчиком для виголошення українських ініціатив і захисту своєї безпеки на регіональному рівні[2].

Вдалою нагодою для просування українських пріоритетів та ініціатив було головування в ОБСЄ у 2013 році, яке фактично давало низку додаткових зовнішньополітичних можливостей, якими українська дипломатія прагнула скористатися, але які були посунені на задній план у ході подій, пов'язаних з «Майданом», подальшим розгортанням *Революції гідності* та російською агресією проти України. Зокрема, серед таких можливостей можна виділити:

- зміцнення позитивного іміджу країни і авторитету як активного та відповідального учасника міжнародних відносин, утвердження позиції України як важливого регіонального гравця;
- зміцнення сприйняття України як політично та культурно невід'ємної частини європейської спільноти, яка здатна виконувати роль з'єднувальної ланки між заходом та сходом Європейського континенту, і в цьому контексті прискорення реалізації євроінтеграційних цілей України;
- просування двостороннього порядку денного у стосунках з державами-учасницями ОБСЄ;
- протидія спробам нав'язування в рамках ОБСЄ незбалансованих оцінок ходу внутрішньополітичних процесів в Україні.

При цьому можна стверджувати, що головування в ОБСЄ сприяло досягненню зазначених можливостей, оскільки Україна вдало впоралася з найскладнішим завданням будь-якої головуючої держави – знаходженням консенсусу серед 57 держав-учасниць ОБСЄ з цілого ряду питань усіх трьох вимірів діяльності ОБСЄ: військово-політичного, економіко-довкільного та гуманітарного[3]. Так, за результатами РМЗС Українське головування забезпечило ухвалення 14 рішень. Узгодження такої їхньої кількості з пріоритетних питань порядку стало одним з найбільш результативних в історії самої Організації.

Залучення ОБСЄ до врегулювання кризи в та довкола України

Бурхливий розвиток подій в Україні у лютому 2014 р., подальша анексія Російською Федерацією АР Крим у березні 2014 р. та відкрите воєнне вторгнення російських сил на схід України з травня 2014 р. у купі з постачанням зброї на допомогу проросійськи налаштованим сепаратистам привернули увагу до ОБСЄ вже не в контексті досвіду Українського головування в Організації, а з огляду на те, що вона виявилася єдиним форматом, у рамках якого Україні вдалося знайти більш-менш дієві багатосторонні механізми для здійснення впливу на Російську Федерацію. Зокрема, перевагою використання саме цього майданчика є

[1] Після перемоги на президентських виборах 2004 р. та 2014 р. В.Ющенка та П.Порошенка відповідно, до низки законодавчих актів, у тому числі Закону України про «Основи національної безпеки України» було внесено зміни щодо інтеграції України до євроатлантичного безпекового простору, що розуміє під собою прагнення набуття повноправного членства в НАТО. Чинна редакція проголошує, що одним з пріоритетів національних інтересів України є «*інтеграція України в європейський політичний, економічний, правовий простір з метою набуття членства в Європейському Союзі та в євроатлантичний безпековий простір*». / Див. Закон України про «Основи національної безпеки України» від 19 червня 2003 р. / http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/964-15. У той же час, українська сторона відмовилася від подальших переговорів щодо підписання Плану дій для членства в НАТО після Бухарестського саміту НАТО та російсько-грузинської війни 2008 р., що у 2010 р. завершилося юридичним оформленням проголошення України на 4 роки «позаблоковою» державою Законом України «Про засади внутрішньої та зовнішньої політики України».

[2] ООН ми не розглядаємо в цьому контексті, оскільки вона охоплює набагато ширше коло питань, включаючи до себе не лише безпекові, але й економічні, які мають важливе значення для глобального розвитку в першу чергу; а присутність Російської Федерації в якості постійного члена Ради Безпеки ООН з правом вето унеможливлює повноцінний захист українських інтересів в цьому органі. Ініціатива української сторони щодо запрошення на свою територію миротворців ООН або ЄС вбачається у цьому плані доволі проблематичним питанням, яке навіть у разі позитивного його вирішення РБ ОНН процедурно затягнеться на доволі тривалий строк / Докладніше про українську ініціативу див. http://president.gov.ua/en/news/32301.html

[3] Варто також зазначити, що з 2011 р. Організація не могла ухвалити жодного рішення на вищому рівні (в рамках Ради Міністрів закордонних справ - РМЗС) у гуманітарному вимірі, в першу чергу, через відсутність єдиної точки зору між країнами «на схід» та «на захід» від Відня щодо таких питань, як свобода пересування, стандарти демократичних виборів, толерантність і недискримінація тощо.

те, що він запропонував залучення Російської Федерації до переговорного процесу на однакових умовах з українською стороною, не надаючи ніяких переваг більш потужній державі (що є неможливим у тій же самій ООН, де РФ є постійним членом Радбезу з правом вето), водночас, залишаючи обом сторонам простір для маневру та можливості досягнення загальноприйнятного рішення.

Серед інструментів, прямо чи опосередковано задіяних Україною в рамках наявних ОБСЄ зобов'язань, найбільш значущими є:

- інспекції неозброєного військового персоналу згідно Віденського документу 2011 р. про заходи зі зміцнення довіри та безпеки[1];
- направлення Місії з оцінки ситуації в сфері прав людини в Україні;
- заснування додаткових польових присутностей ОБСЄ – Спеціальної моніторингової місії (СММ) в Україні та Місії спостерігачів ОБСЄ на контрольно-пропускних пунктах «Донецьк» та «Гуково» у Ростовській області РФ;
- сприяння діалогу національної єдності в Україні (реалізація відповідного проекту Секретаріату ОБСЄ та Координатора проектів ОБСЄ в Україні, а також залучення В.Ішінгера в якості Спеціального представника Діючого голови ОБСЄ до національних круглих столів в Україні[2]);
- призначення і подальше надання «добрих послуг» Спеціальними представниками Діючого голови ОБСЄ (або ж безпосередньо Діючим головуванням), у тому числі в рамках Тристоронньої контактної групи;
- направлення Бюро з демократичних інститутів і прав людини (БДІПЛ) ОБСЄ місій зі спостереження за виборами (президентськими – у травні, парламентськими – у жовтні 2014 р. та висловлена готовність направити місію за спостереження за місцевими виборами в Донецькій та Луганській областях після узгодження модальностей їх проведення згідно з Мінськими домовленостями 12 лютого 2015 р.[3]).

Зокрема, *делегація військових інспекторів*, участь у якій протягом наступних двох місяців взяли представники більше 30 держав-учасниць ОБСЄ, була направлена до України ще 5 березня 2014 р. При цьому доволі показовим навіть для самої Організації є той факт, що механізм направлення такої місії був задіяний в ОБСЄ вперше з моменту ухвалення найпершого Віденського документу про заходи зі зміцнення довіри та безпеки у 1990 р.[4]

Місія з оцінки ситуації у сфері прав людини в Україні працювала на території країни упродовж березня-квітня 2014 року і була сформована з експертів БДІПЛ та Офісу Верховного комісара ОБСЄ у справах національних меншин (ВКНМ). Запит української сторони був зроблений в умовах початку фактичної окупації частини української території російськими військами з метою надання інститутами ОБСЄ оцінки ситуації із дотриманням прав людини на тих територіях, на яких присутні іноземні військові підрозділи. За результатами діяльності Місії була підготовлена та оприлюднена відповідна доповідь у травні 2014 р.[5] Зокрема, в контексті ситуації в АР Крим місією відзначено наявність вже на той час загроз безпеці кримськотатарської та української общин півострова; зафіксовано зростання анти-татарських настроїв на півострові, що знаходить вираження у випадках залякування татарських родин, надсилання на їх адресу анонімних погроз тощо. Зазначається, що 80% осіб, які виїхали з Криму через побоювання за свою безпеку, є представниками саме кримськотатарського народу (що викликає занепокоєння щодо загального стану забезпечення прав кримськотатарського населення), решту склали родини українських військових. Місія констатує, що ситуація з юридичною невизначеністю в АР Крим створює передумови для потенційного обмеження верховенства права та прав людини; при цьому особливе занепокоєння викликають такі питання, як громадянство, статус проживання, збереження прав на роботу та на власність.

СММ ОБСЄ в Україні та *Місія спостерігачів ОБСЄ на контрольно-пропускних пунктах «Донецьк» та «Гуково»* у Ростовській області РФ є додатковими польовими операціями, заснованими у 2014 році у контексті вирішення ситуації, що склалася в та довкола України,

[1] Див. http://www.osce.org/sg/116093.

[2] Про призначення Швейцарським головуванням відповідного представника див. http://www.osce.org/cio/118576

[3] Докладніше див. http://www.osce.org/odihr/elections/ukraine/140321

[4] Розділ 3 Віденського документу (у чинній редакції 2011 р.) передбачає можливість добровільного запрошення експертів з метою розвіювання будь-яких сумнівів щодо наявності в країні незвичайної військової діяльності, що й було зроблено делегацією України в ОБСЄ для виявлення незвичайної військової присутності в Україні, в першу чергу, «зелених чоловічків» у Криму у березні 2014 р. та на півдні Луганської/півночі Донецької областей у квітні-травні 2014 р. перед проведенням незаконних «референдумів» у регіонах. Докладніше про механізм див. ст.18 Віденського документу 2011 р.: http://www.osce.org/fsc/86597?download=true.

[5] Повний текст доповіді доступний за посиланням: http://www.osce.org/odihr/118476?download=true.

відкриття яких не було попередньо заплановано в рамках діяльності Організації, і які фінансуються за рахунок добровільних внесків держав-учасниць.

Так, 21 березня 2014 р. Постійна Рада ОБСЄ ухвалила рішення про розгортання в Україні Спеціальної моніторингової місії ОБСЄ в Україні[1]. Згідно чинного мандату СММ діє в Україні до 20 березня 2015 р.[2] Разом з тим, з огляду на важливість продовження залучення ОБСЄ до врегулювання кризової ситуації, а також низку нових завдань Місії, передбачених Мінськими домовленостями від 5 та 19 вересня 2014 р., а також від 12 лютого 2015 р., в рамках Організації проводяться переговори щодо продовження мандату на наступні 12 місяців до березня 2016 року[3].

СММ налічує 500 спостерігачів, 350 з яких розміщені у двох східних областях України, де ведуться бойові дії, а решта 150 – працюють в інших 9 містах і областях України (Київ, Харків, Дніпропетровськ, Одеса, Миколаїв, Херсон, Львів, Івано-Франківськ, Чернівці). У контексті посилення технічних можливостей СММ варто також відзначити використання з жовтня 2014 року в її діяльності безпілотних літальних апаратів для здійснення моніторингу ситуації в зоні проведення антитерористичної операції (АТО) українськими урядовими силами та вздовж українсько-російського кордону[4].

У рамках виконання положень Берлінської декларації «нормандської четвірки» від 2 липня 2014 р., 24 липня 2014 р. Постійна Рада ОБСЄ прийняла рішення щодо розгортання Місії спостерігачів ОБСЄ на контрольно-пропускних пунктах «Донецьк» та «Гуково» у Ростовській області РФ. Згідно з рішенням, для спостереження за ситуацією на кордоні було направлено Місію у складі 16 міжнародних спостерігачів на згадані контрольно-пропускні пункти строком на 3 місяці. Починаючи з липня 2014 р., мандат цієї польової присутності ОБСЄ продовжувався на різні терміни строком від 1 до 3 місяців[5]. У доповідях спостерігачів регулярно висвітлюються факти перетину кордону невідомими неозброєними особами у формі військового зразка, вивезення вантажівок з українським вугіллям на територію Росії, перетину кордону т.зв. російськими «гуманітарними конвоями». Разом з тим, з огляду на обмеженість спостереження виключно контрольно-пропускним пунктом (300-400 метрів), Місія не наділена повноваженнями включення будь-якої додаткової інформації до своїх звітів (навіть щодо того, що спостерігається за межами КПП чи по дорозі з Каменець-Шахтинського, у якому розміщений міжнародний персонал не під час перебування на КПП).

Протягом березня-квітня 2014 р. в Україні реалізовувався *проект ОБСЄ «Національний діалог»* з метою розробки рекомендацій щодо шляхів розбудови довіри між різними частинами українського суспільства. В межах імплементаційної фази реалізації проекту ОБСЄ через свого Координатора проектів долучилася до організації круглих столів в рамках ініційованого керівництвом держави загальноукраїнського діалогу національної єдності (14

---

[1] Decision #1117 “Deployment of an OSCE Special Monitoring Mission to Ukraine”. – Див.: http://www.osce.org/pc/116747?download=true.

[2] На момент написання автором статті.

[3] Згода на продовження мандату діяльності польової операції надається Постійною радою ОБСЄ – основним робочим органом, участь у якому беруть делегації держав-учасниць на рівні Постійних представників, акредитованих при ОБСЄ у Відні. Згідно рішення Постійної ради від 21 березня 2015 р., мандат СММ може продовжуватися наступними рішення цього ж органу у разі надходження звернення з боку приймаючої держави на наступні шестимісячні періоди. Водночас, держави-учасниці та Секретаріат ОБСЄ дійшли висновку про необхідність надання більшої гарантії самим членам Місії щодо їхньої роботи на місцях в Україні та чергового продовження мандату на більш довгий строк. За результатами зустрічі 24 лютого 2015 р. Міністрів закордонних справ «нормандської» четвірки (Україна, Німеччина, Франція, Росія), Ф.В.Штайнмаєром було оголошено про згоду четвірки на ініціювання такого продовження мандату: див.: https://twitter.com/GermanyDiplo/status/570236230891376640/photo/1

[4] Разом з тим, ефективність використання Місією БПЛА є доволі суперечливою, оскільки вони не використовуються у режимі 24/7, як планувалося з моменту ініціювання цього процесу: наприклад, у період з 15.12.14 по 31.01.15 БПЛА перебували в повітрі загалом всього 62 години. Серед причин недостатньої ефективності використання апаратів СММ відзначаються складні погодні умови (вітер, хмари, туман, низька температура, що загрожує обледенінням корпусу БПЛА), а також спроби завадити польотам БПЛА з боку сепаратистів (обстріли та застосування засобів радіоелектронної боротьби). При цьому, на момент написання автором статті, в розпорядженні СММ перебував лише один безпілотник з двох, щодо яких було укладено контракт між секретаріатом ОБСЄ та австрійською компанією «Scheibel», оскільки один апарат був збитий поблизу Маріуполя на початку лютого 2015 р.

[5] Зокрема, у жовтні та листопаді 2014 р. держави-учасниці ухвалювали рішення про продовження мандату цієї Місії терміном лише на один місяць з тим, щоб використати всі можливі формати для продовження здійснення тиску на російську сторону для розширення мандату польової присутності на інші контрольно-пропускні пункти, які не контролюються українською владою та знаходяться на території, що де-факто контролюється проросійськими сепаратистами. Діючий на момент написання статті мандат спливає у березні 2015 р.

травня 2014 року, м.Київ; 17 травня 2014 року, м.Харків; 21 травня 2014 року, м.Миколаїв). Наразі опрацьовується можливість подальшого продовження зазначеного проекту у 2015 р. спільними силами Координатора проектів ОБСЄ та Адміністрації Президента України.

Представник Швейцарського (у 2014 р.) та Сербського (у 2015 р.) головувань в ОБСЄ посол Г.Тальявіні бере участь у діяльності *Тристоронньої контактної групи* (Україна-РФ-ОБСЄ), створеної у липні 2014 р., у тому числі, на виконання положень згаданої вище Берлінської декларації, з врегулювання ситуації на сході України. Саме в рамках такого напівформального механізму, який дозволив залучити до переговорного процесу представників невизнаних «республік» сходу України, і було досягнуто Мінських домовленостей у вересні 2014 р.[1] та лютому 2015 р.[2] про припинення вогню та відведення важкої техніки, верифікація та моніторинг яких здійснює СММ ОБСЄ.

Окремо, як і в рамках самої ОБСЄ, стоїть парламентський вимір Організації – *Парламентська асамблея* (ПА ОБСЄ), до складу якої входять народні обранці-парламентарі з усіх 57 держав-учасниць. Незважаючи на автономний характер їхньої діяльності (проявляється у проведенні власних щорічних засідань і зустрічей асамблеї та її робочого органу – Бюро) та рекомендаційний характер рішень, які ухвалюються, на відміну від самої ОБСЄ, не консенсусним рішенням, а голосуванням більшості членів, пріоритети діяльності асамблеї узгоджуються з тими, які були визначені Діючим головуванням, а порядок денний сесій відображає найбільш значущі питання, що потребують уваги Організації. Осторонь процесів в та навколо України ПА ОБСЄ не залишалася. Так, 2 липня 2014 р. на 23-й Щорічній сесії ПА ОБСЄ у м.Баку було ухвалено Бакинську декларацію[3], у якій, серед іншого, міститься заклик до РФ скасувати анексію АР Крим та м.Севастополь, а також до створення на платформі ПА ОБСЄ міжпарламентської групи зв'язку по Україні з метою сприяння деескалації ситуації та надання підтримки Україні у виході з кризи (група досі не створена). Частиною Бакинської декларації також є ухвалена резолюція «Очевидне, грубе та невиправлене порушення Російською Федерацією Гельсінських принципів», у якій засуджується порушення РФ Гельсінських принципів по відношенню до України.

Крім того, у лютому 2015 р. на зимовому засіданні ПА ОБСЄ було ухвалено рішення, згідно якого не були підтверджені повноваження запропонованого Російською Федерацією делегата О.Ковітіді, яка номінувалася до складу російської делегації в якості «*члена Ради Федерації Федеральних Зборів РФ від виконавчої влади Республіки Крим*»[4]. Таке рішення Бюро ПА ОБСЄ фактично стало черговим підтвердженням солідарності міжнародного співтовариства у питанні невизнання російської окупації та анексії Криму.

Загалом, наведені вище приклади діяльності ОБСЄ свідчать про можливість залучення Організації до практичних моментів вирішення конфліктів (що, фактично, і є одним з основних завдань її діяльності). Разом з тим, враховуючи консенсусний характер прийняття рішень, необхідність політичної волі усіх учасників є визначальним фактором для забезпечення їхньої подальшої дієвості. Питання наявності політичної волі у головних акторів Організації – тим більше тих, які порушують взяті на себе раніше зобов'язання, - і свідчать про подальшу життєздатність ОБСЄ як інституту забезпечення загальноєвропейської безпеки.

Перспективи формування безпекової спільноти в рамках ОБСЄ

Проголошення в Астані у 2010 р. на саміті глав держав та урядів ОБСЄ прагнення побудови «вільної, демократичної, спільної та неподільної євроатлантичної й євразійської спільноти безпеки на просторі від Ванкувера до Владивостока»[5] є доволі амбіційним та суперечливим проектом з огляду на події 2014-2015 рр. в та навколо України. При цьому під сумнів підпадають усі основи будь-якої безпекової спільноти як такої – передусім, взаємна довіра, спільні цінності та ідентичність[6].

---

[1] Текст Протоколу від 5 вересня 2014 р. доступний за посиланням: http://www.osce.org/ru/home/123258?download=true, Меморандуму від 19 вересня 2014 р. - http://www.osce.org/ru/home/123807?download=true.

[2] Текст Комплексу заходів з виконання Мінських домовленостей див. за посиланням: http://www.osce.org/ru/cio/140221?download=true.

[3] Текст доступний за посиланням: http://www.oscepa.org/publications/all-documents/annual-sessions/2014-baku/declaration-2/2540-2014-baku-declaration-eng/file

[4] Відповідна заява доступна за посиланням: http://www.oscepa.org/news-a-media/press-releases/2105-statement-on-the-rejection-of-russia-s-designation-of-olga-kovitidi-as-a-member-of-the-osce-parliamentary-assembly.

[5] Астанинська ювілейна декларація «На шляху до спільноти безпеки» - Див.: https://www.osce.org/cio/74985?download=true.

[6] Концепція безпекової спільноти у сучасному розумінні є досягненням конструктивістської школи міжнародних відносин, представники якої, у свою чергу, взяли за основу ідеї К.Дойча щодо того, що

Процес «Гельсінкі+40», який розпочався в ОБСЄ у 2012 р. у рамках підготовки до відзначення 40-ї річниці підписання Гельсінського заключного акту у 2015 р. та заснування Панелі видатних осіб в рамках ОБСЄ[1], які повинні запропонувати на розгляд держав-учасниць перспективи майбутнього розвитку Організації, можуть зіграти ключову роль у визначенні подальшої долі, успішності та доцільності існування ОБСЄ на європейському континенті. У разі досягнення успіхів у перепідтвердженні важливості та релевантності основних принципів і зобов'язань держав, взятих на себе за 40 років досвіду співробітництва в надзвичайно кризових умовах – від біполярного протистояння до війн і конфліктів на континенті – у Белграді в грудні 2015 р., незважаючи на розпал українського питання, ОБСЄ зарекомендує себе як політичне об'єднання, спроможне долати виклики сьогодення і забезпечувати безпеку своїх учасників – навіть тих, що не є водночас учасниками якихось систем колективної безпеки та оборони, як Україна. Якщо ж необхідність досягнення консенсусу в Організації себе не виправдає і стане на заваді прийняттю певних політичних рішень, побудова в рамках існуючої найбільшої регіональної міжнародної організації, згідно з главою VIII Статуту ООН, безпекової спільноти стане автоматично неможливою, адже говорити про відновлення довіри – основного фактору формування та існування спільноти безпеки – держав-учасниць між собою у разі невирішення українського питання мирним шляхом буде неможливо.

«група людей, яка стала інтегрованою»; «спільнота, в якій існує реальна впевненість у тому, що її члени не будуть вдаватися до фізичної боротьби один з одним, а будуть вирішувати суперечки мирним шляхом» є окремим політичним утворенням, яке здатне забезпечувати безпеку своїх учасників. Сучасна теорія спільнот безпеки сформувалася під впливом робіт Е.Адлера та М.Барнетта, які приділили основну увагу плюралістичним безпековим спільнотам як таким, що здатні забезпечувати регіональну безпеку, не обмежуючи суверенітету держав, які продовжують залишатися головними акторами міжнародних відносин. Вони дають більш широке, у порівнянні з К.Дойчем, визначення плюралістичної спільноти безпеки (більш адаптоване до сучасних умов їх функціонування чи формування), стверджуючи, що «держави-члени цієї спільноти повинні бути носіями спільних базових цінностей, вироблених громадськими та політичними інститутами; держави повинні бути готові та здатні швидко й адекватно реагувати на зміни у взаєминах, що досягається за рахунок лояльності один до одного і наявності почуття спільності; крім цього, держави повинні бути інтегровані між собою до того ступеня, щоб вони не бачили іншого варіанту розвитку взаємовідносин, крім мирного». При чому найкращим проявом спільних цінностей є демократія та лібералізм.

Конструктивістська школа міжнародних відносин наголошує на тому, що безпекові спільноти, як і політичні спільноти як такі, визначаються трьома характеристиками, що є для них системоутворюючими. По-перше, члени спільноти повинні поділяти ідентичність, цінності та надавати спільне значення основним сферам життєдіяльності об'єднання. По-друге, в рамках спільноти повинні розвиватися та підтримуватися багатосторонні та прямі відносини між її учасниками. По-третє, у членів спільноти повинен бути довгостроковий інтерес, а часом з елементами альтруїзму, у підтримці відносин між собою та функціонуванні спільноти як такої. Разом з тим, ми наголошуємо на важливості саме першого фактору, оскільки він є вихідним для двох інших – і розвиток відносин, і характер інтересів учасників буде залежати від наявних спільних цінностей та ідентичності членів спільноти. // Докладніше див.: Deutsch K. Political Community and the North Atlantic Area: International Organization in the Light of Historical Experience в *The European Union: Readings on the Theory and Practice of European Integration,* Boulder: Lynne Rienner Publishers, 2003. – PP. 121-143; *Security Communities* (Ed. by E.Adler and M.Barnett), Cambridge: Cambridge University Press, 1998. - 484 p., p.7, p. 31.

[1] Ознайомитися з мандатом Панелі можна за посиланням: http://www.osce.org/cio/133991.